

رابطه سطح تحصیلات پدر بر خودپنداره، اضطراب و پرخاشگری نوجوانان دختر سنین ۱۸-۱۲ سال شهر اهواز

شیوا اکبری^۱، زهرانادی^۲

۱- کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی

۲- کارشناسی روان‌شناسی عمومی

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی رابطه سطح تحصیلات پدر بر خودپنداره، اضطراب و پرخاشگری نوجوانان دختر سنین ۱۸-۱۲ سال شهرستان اهواز به مرحله‌ی اجرا درآمد. به همین منظور از بین کلیه‌ی دختران تعداد ۱۰۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه خودپنداره راجرز (۱۹۵۷)، پرسشنامه اضطراب اشتیلیرگر (STAI-Y) و پرسشنامه پرخاشگری نیلسون (۲۰۰۰) بوده است. این تحقیق از نوع همبستگی است و به منظور تحلیل فرضیه‌های پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل واریانس یک راهه، آزمون تعقیبی شفه و نیز روش آلفای کرونباخ برای محاسبه ضرایب پایایی استفاده شده است. نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان داد که بین نوجوانان دختر دانش‌آموز از لحاظ خودپنداره (منفی) تفاوت معنی‌داری وجود داشته و بین نوجوانان دختر دانش‌آموز از لحاظ اضطراب تفاوت معنی‌داری وجود ندارد و بین نوجوانان دختر دانش‌آموز از لحاظ خشم تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد.

واژه‌های کلیدی: سطح تحصیلات، خودپنداره، اضطراب، پرخاشگری، نوجوانان

مقدمه

یکی از دغدغه‌های خانواده‌های دارای فرزند نوجوان، مشارکت پدر در فرزندپروری است. به همین دلیل شناسایی عوامل تاثیرگذار بر آن دارای اهمیت است. شخص باسواد امکان سلامت اقتصادی و تصمیم‌گیری بیشتری دارد و چنین انسانی نسبت به خود و فکر و فرهنگ جامعه بصیرت بیشتری دارد. سواد و تحصیلات، از دیدگاه اقتصادی، افراد را به سوی رشد و توسعه‌ی درون‌زاد و خلاق و هماهنگ با اجتماع و کشور هدایت می‌کند و از دیدگاه تخصصی، جامعه را موفق می‌سازد، افراد بزرگسال به عنوان عامل اساسی تولید، حتی با یک اصطلاح اقتصادی خاص که همان جمعیت فعال یا نیروی کار می‌باشد، مشخص می‌شوند. پس بدون شک والدین باسواد و تحصیل کرده نقش بسیار پررنگی در موفقیت فرزندان خود در سطوح فردی و اجتماعی دارند.

از آنجا که تحصیلات والدین می‌تواند نقش مهمی در امر تربیت فرزندان داشته باشند و والدین تحصیل کرده به دلیل احراز مشاغل بهتر و مفیدتر به خودی خود از فرهنگ بالاتر و محیط و موقعیت بالاتر و محیط و موقعیت بهتری برخوردار خواهند بود و برخورداری از موقعیت خوب اجتماعی به نوبه خود تأثیر روی نگرش فرزندان نسبت بره والردین و احساس امنیت و اعتماد بره نفس آنها میشود و در نتیجه بهتر میتوانند برا محیط خرد ارتباط برقرار کنند و همین امر موهب رشررد و شرکوفایی اسرتعداد آنها میشود. درحالی که کودکی که والدین وی تحصیلات خوبی ندارند نه تنها نمیتوانند بره وهرود آنها را افتخار کنند؛ بلکه در خود احساس حقارت میکنند. وارتباط و تعامل آنها از سایرین کمتر است. (هالت، ۹۳۳۷)

در پژوهشی رستال و همکاران (۲۰۱۷) گزارش دادند که پدران با تحصیلات دبیرستان یا کمتر، تمایل کمتری به شرکت در دوره‌های فرزندپروری نشان می‌دهند، هرچند پدران با تحصیلات بالاتر نیز نسبت مشارکت کمتر از مادران است. علاوه بر حوزه تحصیلی پژوهش‌ها

نشان دادند که میزان تحصیلات پدر با سلامت روان و نیز کارکردهای حل مسئله فرزندان مرتبط است (خواجانه‌نوری، دهقانی، ۲۰۱۶). و میزان تحصیلات می‌تواند یکی از متغیرهای پیش‌بینی مشارکت پدر در فرزندپروری باشد.

دوره نوجوانی نیز همانند سایر مراحل فراخنای زندگی خصایصی دارد که از مراحل قبل و بعدش مشخص می‌شود. بارها به این نکته اشاره شده است که تمام مراحل رشد و تکامل آدمی مهم‌اند و باید مورد توجه مریان قرار گیرند لکن بعضی از آنها مهم‌ترند که علت عمده اش طولانی بودن آن دوره هاست. نوجوانی از جمله مراحل رشد تکامل است که آثار بلافاصله‌ی آن و آثارش در بلندمدت اهمیت خاصی دارند گاهی نیز اهمیت دوره رشد و تکامل به سبب آثار بدنی و روان شناختی آن دوره است. نوجوانی از هر ۲ لحاظ مهم است. در این دوره است که فرد ساز و کارهای ضروری برای تکوین گرایش‌ها ارزش‌ها و رغبت‌های تازه نیاز دارد. نوجوانی یک مرحله‌ی انتقال است و منظور از انتقال عبور یک فرد از یک مرحله به مرحله‌ی دیگر رشد و تکامل است و هرچند در گذشته‌اش اتفاق افتاده است در حال حاضرش اثر می‌گذارد و وضع حاضرش در وضع آینده اش مؤثر خواهد شد. کودک وقتی از کودکی به مرحله بزرگسالی قدم می‌گذارد باید

رفتارهای کودکی را ترک نماید و الگوهای جدید رفتار و گرایش‌ها را جانشین آن‌ها کنند. هم چنین ناگزیر است ایفای نقش‌های بزرگسالانه را برعهده گیرد و مسئول اعمالش باشد.

در نوجوانی میزان و درجه‌ی تغییر گرایش‌ها و رفتار به موازات تغییرات بدنی آهسته انجام می‌گیرند. تغییرات گرایش‌ها و رفتار نیز آهسته می‌شود. اگرچه هر مرحله از مراحل رشد و تکامل با مسائل و دشواری‌هایی همراه است لکن دوره نوجوانی مسائل خاصی برای پسران و دختران بوجود می‌آورد به ۲ دلیل یکی اینکه نوجوانان در دوران کودکی هر وقت با مسئله و مسائلی مواجه می‌شد والدین یا معلمان آن‌ها برایش حل می‌کردند بنابراین تجربه لازم برای برخورد با مسائل جدید دوران نوجوانی ندارد. دوم اینکه نوجوان می‌خواهد خود را مستقل احساس کند و با مسائلش درست برخورد کند و اجازه نمی‌دهد که والدین و معلمان او را یاری کنند (شعاری نژاد، ۱۳۸۷).

اکثر نوجوانان و جوانان هنگامی که با موقعیت‌های تهدیدآمیز روبه‌رو می‌شوند، دچار احساس ترس و اضطراب می‌شوند. بوجود آمدن ترس و اضطراب باعث بوجود آمدن یک سری واکنش‌های نابهنجار در فرد می‌شود که با فشارهای روانی توأم است. بعضی از نوجوانان با مفهوم ترس آشنا هستند، لذا از ترس ناکام شدن دست به هیچ کاری نمی‌زنند و این کار باعث می‌شود قدرت ابتکار و خلاقیت در آن‌ها رشد نیابد. این گونه افراد از به نتیجه نرسیدن فعالیت‌هایشان ترس دارند و ممکن است به وسیله‌ی دیگران تحقیر هم شوند و لذا آن‌ها با مفهوم حقارت آشنایی دارند. ترس و اضطراب ۲ مقوله‌ی به هم پیوسته و جدانشدنی هستند که می‌توان گفت عامل اصلی ترس، اضطراب است و به عکس می‌توان گفت: اضطراب با ترس پیوند دارد. تفکرات غلط باعث نگرانی و اضطراب می‌شود این بدان معنی است که تفکر منفی و غیر منطقی توأم با انتظارات نامعقول و فرضیات ناصحیح بر زندگی حاکم می‌شود. داشتن افکار و احساسات منفی می‌تواند عامل بسیاری از بیماری‌های انسان باشد. بعضی از پزشکان علت اضطراب را اختلال روانی می‌دانند و به نظر آن‌ها اضطراب دارای علت‌های پزشکی است. تپش قلب، لرزش بدن عرق بیش از حد معمول بدن، اضافه شدن تعداد دفعات ادرار، عدم کنترل ادرار و ... همگی نشانه‌های ترس و اضطراب و از عوارض آن‌هاست (اکبری، ۱۳۸۷).

والدین در حین تربیت کودک باید به او کمک کنند تا توانایی‌هایش را بالا ببرد و به یک تصویر درست از ویژگی‌های خود دست پیدا کند. خودپنداره آموختنی است و این موضوع برای فرد و کسانی که مسئول پرورش او در اوان زندگی هستند حائز اهمیت فراوانی است. خودپنداره همیشه قابل تغییر است، زیرا در اثر رابطه‌ی شخص با محیط، پنداره او از وجود خودش دائماً تغییر می‌کند. که این تغییرات در دوران کودکی خیلی زیادتر از دوران بزرگسالی است. اگرچه خودپنداره متغیر است لیکن در عین حال نیز سعی می‌کند که حالت ثبات خود را نگه دارد. معمولاً نوجوانان مرحله‌ی خود - پنداری نامساعد را سپری می‌کنند زیرا عقاید و گرایش خوبی درباره خویشتن دارند که نتیجه‌ی اعتماد به نفس است. لکن ممکن است محیط اجتماعی برخورد مناسبی با فرد نوجوان نداشته باشد، او را تحقیر کند، مرتباً تغییرات بدنی او را مورد تمسخر قرار دهد. و او را از هرگونه تمجید و تشویق محروم شود. این نیز سبب خواهد شد که به تدریج خودپنداری مساعد او لطمه ببیند و او نسبت به خویشتن نظر و گرایش منفی پیدا کند و اعتماد به نفس او را - که لازمه هرگونه موفقیت است - از دست بدهد (شعاری نژاد، ۱۳۸۷).

اساساً در خانواده‌های سنتی و قدیمی و خانواده‌های جدید، نقش‌هایی که افراد بر عهده دارند با یکدیگر متفاوت است. در خانواده‌های سنتی، پدر نقش اساسی و حیاتی خانواده را به عهده داشت و مدیر تولید خانواده بود و محل زندگی و محل کارش به هم نزدیک بود. بنابراین نظارت بیشتری بر خانواده داشت، اما امروزه تغییرات زیادی در نقش افراد خانواده بوجود آمده است، محل کار و زندگی از هم دور شده‌اند و عملاً پدر نمی‌تواند مدت زیادی را با خانواده و فرزندان سپری کند (سلطانی، ۱۳۸۸).

وجود پدر و حضور او برای رشد عاطفی کودکان اهمیت دارد. در رابطه‌ی بین پدر و فرزند، کیفیت رابطه بسیار مهم‌تر از میزان کمی آن می‌باشد. همچنین تحقیقات نشان می‌دهند که نبود رابطه موزون بین پدر و فرزندان بر نتیجه‌ی تحصیلی و آزمون‌های هوشی فرزندان به خصوص پسران اثرات منفی دارد و این که حضور پدر و کیفیت رابطه او با کودک، برای تشکیل خودپنداره عملکرد شخصیت و رضایت کلی کودک از زندگی کمک بزرگی می‌باشد (همان منبع).

کودک در مسیر رشد از افراد بسیاری اثر می‌پذیرد و تحت تأثیر دیده‌ها و شنیده‌های بسیاری است. همه‌ی آن‌هایی که اطراف او هستند و به نحوی در او اثر دارند مدل و الگوی کودک‌کنند. اما پدر از همه‌ی آن‌ها مهم‌تر و مؤثرتر است و این اهمیت و تأثیر تا سنین نوجوانی همچنان برجای خویش است.

رفتار پدر در سنین خردسالی فرزند برای او همه چیز است: درس، اخلاق، تربیت، سازندگی یا ویرانگری. طفل همه چیز را از او کسب می‌کند: محبت، شفقت، وفاداری، خلوص و صفا، رشادت و شهامت، ادب و تواضع، عزت نفس، سجایای اخلاقی، درستکاری، پشتکار، سربلندی، شرافت و صداقت و... این امر آن‌چنان از نظر روانشناسان تربیتی گسترش دارد که برخی از آن‌ها رفتار فرزندان را انعکاسی از رفتار پدران دانسته‌اند و گفته‌اند: تو اول کودک خود را به من بنمای تا بگویم تو که هستی و نحوه‌ی استدلال پدر، به کارگیری وسایل و ابزار، کینه توزی و خودخواهی او و... همه در کودک مؤثر است.

بر این اساس پدران در برابر شخصی خود مسئولند. و با افکار و رفتارشان کودک را جهت می‌دهند و موجبات رشد و یا سقوط فرزندان را فراهم می‌آورند (سیرز، ۱۳۸۲).

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- بین سطح تحصیلات پدر و خودپنداره نوجوانان رابطه وجود دارد.
- ۲- بین سطح تحصیلات پدر و اضطراب نوجوانان رابطه وجود دارد.
- ۳- بین سطح تحصیلات پدر و پرخاشگری نوجوانان رابطه وجود دارد.
- ۴- بین خودپنداره و اضطراب رابطه وجود دارد.
- ۵- بین خودپنداره و پرخاشگری رابطه وجود دارد.
- ۶- بین اضطراب و پرخاشگری رابطه وجود دارد.

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه نوجوانان دختر دانش آموز شهرستان اهواز، که در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ مورد بررسی قرار گرفتند.

نمونه آماری و روش نمونه گیری

نمونه این تحقیق مشتمل بر ۱۰۰ نفر از جامعه یاد شده می باشد که برای انتخاب آن ها از روش نمونه گیری تصادفی ساده استفاده گردید. عملیات آماری نیز روی ۱۰۰ پرسشنامه ارجاع شده صورت گرفته است.

ابزار اندازه گیری

در این پژوهش به منظور اندازه گیری متغیرهای مورد نظر از ابزارهای زیر استفاده شده است:

- پرسشنامه خود پنداره راجرز^۲
- پرسشنامه اضطراب اشپیلبرگ^۳ (STAI-Y)
- پرسشنامه پر خاشگری نیلسون^۴

الف - پرسشنامه خود پنداره راجرز

معرفی پرسشنامه

این پرسشنامه در سال ۱۹۳۸ تا ۱۹۵۷ توسط کارل راجرز به منظور سنجش میزان خویشتن پنداری افراد تهیه شده که شامل دو فرم جداگانه «الف» و «ب» است، فرم «الف» خویشتن پنداره پایه یعنی آن گونه که فرد خودش را می بیند و تصویری که در حال حاضر از خودش دارد را می سنجد، فرم «ب» خویشتن پنداره ایده آل یا آرمانی را مورد سنجش قرار می دهد، یعنی آن گونه که فرد آرزو دارد باشد. در هر فرم ۲۵ صفت قطبی (مثبت و منفی) قرار داده شده است. آزمودنی ابتدا باید به فرم الف و سپس فرم ب پاسخ دهد. فرم الف را با توجه به تصویری که از خصوصیات و صفات خود دارد تکمیل می کند و فرم ب باید بر اساس آرزوها و ایده آل هایش تکمیل شود. طرز تکمیل سوالات به این شکل است که در برابر هر صفت متضادش هم نوشته شده، آزمودنی باید خود را با توجه به آن دو صفت ارزیابی کند و به خودش نمره ای بین ۱ تا ۷ دهد.

مطالعات انجام شده

این پرسشنامه توسط آقایان محمود نودرگاه (۱۳۷۳) و مهدی محمد کاجی (۱۳۷۲) به عنوان پایان نامه کاشناسی ارشد در رشته مشاوره مورد پژوهش قرار گرفته است.

^۲ . Carl Rogers
^۳ . Spielberger stat-trait Anxiety Inventory
^۴ . Nelson

این پژوهشگران پرسشنامه را در مورد گروه‌های نمونه ۵۰۰ نفر از دانشجویان دختر و پسر کرج، تهران و قوچان و ۵۷۰ نفر از دانش‌آموزان پسر و دختر دبیرستانی تهران اجرا و نتایج زیر را به دست آورده‌اند.

اعتبار آزمون: ضریب اعتبار آزمون با استفاده از روش دو نیمه کردن برآورد و معادل ۰/۸۰٪ گزارش شده است (محمد کاجی، ۱۳۷۲). و نیز همسانی درونی آزمون با استفاده از محاسبه همبستگی هر سوال با کل آزمون سنجیده و مورد تایید قرار گرفته است.

روایی آزمون: می‌توان به دارا بودن روایی محتوایی این تست با توجه به نظریه کارل راجرز (سازنده ایم مقیاس) و تایید اساتید و متخصصان تکیه کرد و نیز به دلیل تایید همسانی درونی سوالات، این آزمون دارای یکی از شواهد روایی سازه است.

در تحقیق حاضر برای تعیین پایایی پرسشنامه خود پنداره از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که برای کل پرسشنامه برابر با ۰/۷۱، که به بیانگر ضرایب قابل قبول می‌باشد.

ب - پرسشنامه اضطراب اسپیلبرگ

معرفی پرسشنامه:

آزمون اضطراب STAI-Y، نخستین فرم پرسشنامه حالت صفت (آشکار و پنهان) اضطراب در سال ۱۹۷۰ توسط اسپیلبرگ و همکاران به نام STAI-Y ارائه گردید و در سال ۱۹۸۳ مورد تجدید نظر قرار گرفت. هدف اصلی از تجدید نظر، این بود تا اندازه خالصی از اضطراب تهیه شود تا مبنای محکمی برای تشخیص افتراقی بیماران مبتلا به اختلالات اضطرابی از افسردگی فراهم شود.

فرم تجدید نظر شده STAI-Y ۴۰ سوال است از سوال ۱ تا ۲۰ اضطراب حالت (آشکار) با چهار گزینه (به هیچ وجه، گاهی، عموماً، خیلی زیاد) و از سوال ۲۱ تا ۴۰ اضطراب صفت با چهار گزینه (تقریباً، هرگز، گاهی اوقات، بیشتر اوقات، تقریباً همیشه) شامل می‌شود. بین مقیاس صفت اضطراب و دیگر آزمون‌هایی که اضطراب را می‌سنجد همبستگی‌های بالا گزارش شده است. همبستگی این مقیاس با مقیاس اضطراب آشکار تایلر TMAS از ۰/۷۹ تا ۰/۸۳ و همبستگی بین صفت اضطراب با فهرست صفات عاطفه AACT از ۰/۵۲ تا ۰/۸۵ گزارش گردیده است. پرسشنامه حالت - صفت اضطراب، هماهنگی درونی بالایی دارد. میانه ضرایب آلفا در گردهمایی مختلف در مقیاس حالت ۰/۹۲ و برای صفت ۰/۹۰ گزارش گردیده است.

اعتبار آزمون: یکی از روش‌های برآورد اعتبار مطالعه هماهنگی کارکرد آزمودنی از یک سوال به سوال دیگر و استفاده از مشخصه‌های آماری سوال‌های آزمون است، ضریبی که بر پایه این روش به دست آید، در واقع شاخص هماهنگی درونی پرسش‌ها یعنی میزان تداخل همه پرسش‌ها از لحاظ سنجش یک ویژگی مشترک است. علاوه بر این استفاده از روش تجزیه و تحلیل هماهنگی درونی سوال‌ها فقط برای ارزیابی درجه دقت یک آزمون همگونی که در آن‌ها همه سوال‌ها

برای سنجش یک نوع خصیصه مکنون مشترک طرح شود به کار می‌رود (ثراندیک، ترجمه هومن ۱۳۷۵). برای گزینش سوال‌هایی که عامل به خصوصی را می‌سنجد بهترین مجموعه آن است که ضریب همبستگی درونی آن که با استفاده از ضریب آلفا محاسبه می‌شود دارای بزرگترین مقدار باشد ضریب اعتبار مجموعه پرسش‌هایی که آزمون اضطراب آشکار و پنهان را تشکیل می‌دهد برای سوال ۱ تا ۲۰ اضطراب آشکار برابر با ۰/۸۸۹ و برای سوال ۲۱ تا ۴۰ اضطراب پنهان برابر با ۰/۸۶۴ است.

روایی آزمون: در مراحل مختلف استاندارد کردن آزمون یکی از مسائل مهم تعیین این مطلب است که آزمون مود نظر تا چه حد رواست. برای گرد آوردی شواهد مربوط به روایی آزمون اضطراب از دو روش روایی همگرا و تحلیل عاملی استفاده شده است.

روایی همگرا: به نوعی روایی گفته می‌شود که از طریق همبستگی‌های نسبتاً قوی بین اندازه‌های مربوط به یک سازه کلی مشخص می‌شود (ثراندیک، ۱۹۸۲). برای این روایی از همبستگی آزمون اضطراب آشکار و پنهان با آزمون هم نام، آزمون اضطراب BAI یک استفاده شده است. ضرایب همبستگی بین آزمون اضطراب آشکار و پنهان با اضطراب BAI به ترتیب برابر ۰/۶۴۳ و ۰/۶۱۲ است نتایج به دست آمده بیانگر آن است که همبستگی نرم‌های اضطراب آشکار و پنهان با آزمون اضطراب BAI بک بسیار قوی است.

تحلیل عاملی: برای بررسی روایی سازه آزمون از روش تحلیل مولفه‌های اصلی PC با چرخش واریماکس استفاده گردید. نتایج نشان داد که آزمون اضطراب در هر پاره آزمون در ۲ عامل اضطراب و عدم اضطراب به ترتیب ۳۹/۲ و ۳۶/۲ درصد واریانس کل را تبیین می‌کنند.

- در تحقیق حاضر برای تعیین پایایی پرسشنامه اضطراب از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که برای کل پرسشنامه برابر با ۰/۹۵ که بیانگر ضرایب مطلوب پرسشنامه می‌باشد.

هدف از پژوهش حاضر، بررسی تأثیر سطح تحصیلات پدر بر خودپنداره، اضطراب و پرخاشگری نوجوانان دختر دانش‌آموز شهرستان اهواز می‌باشد. در این فصل با استفاده از روش‌های آماری مناسب، داده‌های جمع‌آوری شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. یافته‌های پژوهش در سه قسمت زیر ارائه می‌شوند.

الف) یافته‌های توصیفی

ب) یافته‌های مربوط به فرضیه‌های پژوهش

ج) یافته‌های جانبی

الف) یافته‌های توصیفی: یافته‌های توصیفی این پژوهش شامل شاخص‌های آماری مانند میانگین و انحراف معیار برای کلیه متغیرهای مورد مطالعه در این پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار نمره آزمودنی ها در متغیرهای تحقیق

تعداد	انحراف معیار	میانگین	شاخص های آماری	متغیر
۱۰۰	۴/۷۶	۱۰/۸۰		خودپنداره (منفی)
	۲۳/۹۸	۸۷/۹۹		اضطراب
	۱۲/۴۷	۴۳/۵۸		اضطراب در زمینه پنهان
	۱۲/۳۸	۴۴/۴۱		اضطراب در زمینه آشکار
	۱۸/۸۳	۹۷/۹۲		خشم
	۵/۷۵	۲۴/۲۶		خشم در زمینه ناکامی
	۵/۷۷	۲۴/۵۷		خشم در زمینه پرخاشگری بدنی
	۵/۳۲	۲۲/۸۹		خشم در زمینه روابط با همسالان
	۵/۸۱	۲۶/۲۰		خشم در زمینه روابط با مراجع قدرت

همان طوری که در جدول ۱ ملاحظه می شود در متغیر خودپنداره (منفی) میانگین و انحراف معیار به ترتیب برای ۱۰/۸۰ و ۴/۷۶، در متغیر اضطراب، ۸۷/۹۹ و ۲۳/۹۸، در متغیر اضطراب در زمینه پنهان، ۴۳/۵۸ و ۱۲/۴۷، در متغیر اضطراب در زمینه آشکار، ۴۴/۴۱ و ۱۲/۳۸، در متغیر خشم، ۹۷/۹۲ و ۱۸/۸۳، در متغیر خشم در زمینه ناکامی، ۲۴/۲۶ و ۵/۷۵، در متغیر خشم در زمینه پرخاشگری بدنی، ۲۴/۵۷ و ۵/۷۷، در متغیر خشم در زمینه روابط با همسالان، ۲۲/۸۹ و ۵/۳۲، و در متغیر خشم در زمینه روابط با مراجع قدرت، میانگین و انحراف معیار به ترتیب ۲۶/۲۰ و ۵/۸۱ می باشد.

ب) یافته های مربوط به فرضیه های پژوهش

پژوهش حاضر، شامل فرضیه های زیر است که هر فرضیه همراه با نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل آن در این بخش ارائه می گردد.

فرضیه اول: سطح تحصیلات پدر بر خودپنداره (منفی) نوجوانان دختر دانش آموز تأثیر دارد.

جدول ۲: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین خودپنداره (منفی)

نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات	متغیر
۰/۰۱۱	۳/۱۴	۶۴/۴۵	۵	۳۲۲/۲۸	بین گروهی	خودپنداره (منفی)

همان طوری که در جدول ۲ مشاهده می شود بین نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از لحاظ خودپنداره (منفی) تفاوت معنی داری وجود دارد ($F=3/14$ و $p=0/011$)، بنابراین فرضیه اول تأیید می گردد. به عبارت دیگر، بین سطح تحصیلات پدر نوجوانان دختر دانش آموز و خودپنداره (منفی) رابطه وجود دارد. معنی دار شدن تحلیل واریانس مشخص نمی کند که بین کدام گروه ها تفاوت وجود دارد، لذا بدنبال این تحلیل، تحلیل تعقیبی شفه انجام شد که نتایج آن در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳: نتایج آزمون تعقیبی شفه برای مقایسه میانگین نمرات خودپنداره (منفی)

نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف

گروهها	میانگین	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱ زیردیپلم	۱۰/۷۸						
۲ دیپلم	۱۰/۴۴						
۳ فوق دیپلم	۹/۸۸						
۴ لیسانس	۱۲/۱۵						
۵ فوق لیسانس	۷/۱۳						*
۶ دکتری	۱۸/۲۴						($p=0/026$)

همان طوری که در جدول ۳ ملاحظه می شود بین نوجوانان دختر دانش آموز دارای پدر با سطح تحصیلات فوق لیسانس و نوجوانان دختر دانش آموز دارای پدر با سطح تحصیلات دکتری تفاوت معنی داری از لحاظ خودپنداره (منفی) وجود دارد. به عبارت دیگر، با توجه به میانگین ها، نوجوانان دختر دانش آموز دارای پدر با سطح تحصیلات فوق لیسانس نسبت به نوجوانان دختر دانش آموز دارای پدر با سطح تحصیلات دکتری، از خودپنداره (منفی) پایین تری برخوردارند. بین بقیه موارد تفاوت معنی داری مشاهده نمی شود.

فرضیه دوم: سطح تحصیلات پدر بر اضطراب نوجوانان دختر دانش آموز تأثیر دارد.

جدول ۴: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین اضطراب نوجوانان دختر دانش آموز

دارای با سطح تحصیلات مختلف

سطح	میانگین	تفاوت	منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معنی داری
زیردیپلم	۹۰/۱۶	۰/۰۰۱	بین گروهی	۱۰۶۶/۷۲	۵	۲۱۳/۳۴	۰/۳۵۹	۰/۸۷۵
دیپلم	۸۸/۷۰							
فوق دیپلم	۸۸/۵۸							

							۸۲/۸۰	لیسانس
							۸۷/۸۰	فوق لیسانس
							۷۵/۵۰	دکتری

همان طوری که در جدول ۴ ارائه شده است بین نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از لحاظ اضطراب تفاوت معنی داری وجود ندارد ($F = ۰/۳۵۹$ و $p = ۰/۸۷۵$)، بنابراین فرضیه دوم تأیید نمی گردد. به عبارت دیگر، بین سطح تحصیلات پدر نوجوانان دختر دانش آموز و خودپنداره (منفی) رابطه وجود ندارد. یعنی، نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از اضطراب تقریباً یکسانی برخوردارند.

فرضیه ۲: سطح تحصیلات پدر بر اضطراب پنهان نوجوانان دختر دانش آموز تأثیر دارد.

جدول ۵: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین اضطراب پنهان نوجوانان دختر دانش آموز

دارای با سطح تحصیلات مختلف

سطح	میانگین	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
زیر دیپلم	۴۴/۲۵	بین گروهی	۲۴۲/۰۹	۵	۴۸/۴۱	۰/۳۰۵	۰/۹۰۹
دیپلم	۴۴/۵۴						
فوق دیپلم	۴۳/۵۸						
لیسانس	۴۰/۸۰						
فوق لیسانس	۴۴/۸۰						
دکتری	۳۶/۷۵						

همان طوری که در جدول ۵ نشان داده شده است بین نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از لحاظ اضطراب پنهان تفاوت معنی داری مشاهده نمی شود ($F = ۰/۸۰۲$ و $p = ۰/۴۶۴$)، بنابراین فرضیه ۲ تأیید نمی گردد. به عبارت دیگر، بین سطح تحصیلات پدر نوجوانان دختر دانش آموز و اضطراب پنهان رابطه وجود ندارد. یعنی، نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از اضطراب پنهان تقریباً یکسانی برخوردارند.

فرضیه ۲: سطح تحصیلات پدر بر اضطراب آشکار نوجوانان دختر دانش آموز تأثیر دارد.

جدول ۶: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین اضطراب آشکار نوجوانان دختر دانش آموز

دارای با سطح تحصیلات مختلف

سطح	میانگین	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری

۰/۹۰۹	۰/۳۰۵	۴۸/۴۱	۵	۲۴۲/۰۹	بین گروهی	اضطراب آشکار	۴۵/۹۱	زیردیپلم
							۴۴/۶	دیپلم
							۴۵/۰۰	فوق دیپلم
							۴۲/۸۰	لیسانس
							۴۳/۰۰	فوق لیسانس
							۳۸/۷۵	دکتری

همان طوری که در جدول ۶ نشان داده شده است بین نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از لحاظ اضطراب آشکار تفاوت معنی داری مشاهده نمی شود ($p=0/909$ و $F=0/305$)، بنابراین فرضیه ۲ تأیید نمی گردد. به عبارت دیگر، بین سطح تحصیلات پدر نوجوانان دختر دانش آموز و اضطراب آشکار رابطه وجود ندارد. یعنی، نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از اضطراب آشکار تقریباً یکسانی برخوردارند.
فرضیه سوم: سطح تحصیلات پدر بر خشم نوجوانان دختر دانش آموز تأثیر دارد.

جدول ۷: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین خشم نوجوانان دختر دانش آموز

دارای با سطح تحصیلات مختلف

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منع تغییرات	تفاوت	میانگین	سطح
۰/۹۴۱	۰/۲۴۶	۹۰/۸۳	۵	۴۵۴/۱۸	بین گروهی	تفاوت	۹۹/۳۴	زیردیپلم
							۹۵/۳۲	دیپلم
							۶۸/۷۵	فوق دیپلم
							۹۸/۶۰	لیسانس
							۱۰۱/۴۰	فوق لیسانس
							۱۰۲/۰۰	دکتری

همان طوری که در جدول ۷ مشاهده می شود بین نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از لحاظ خشم تفاوت معنی داری مشاهده نمی شود ($p=0/941$ و $F=0/246$)، بنابراین فرضیه سوم تأیید نمی گردد. به عبارت دیگر، بین سطح تحصیلات پدر نوجوانان دختر دانش آموز و خشم رابطه وجود ندارد. یعنی، نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از خشم تقریباً یکسانی برخوردارند.
فرضیه ۳: سطح تحصیلات پدر بر خشم در زمینه ناکامی نوجوانان دختر دانش آموز تأثیر دارد.

جدول ۸: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین خشم در زمینه ناکامی نوجوانان دختر دانش آموز

دارای با سطح تحصیلات مختلف

سطح معنی داری	F	میانگین مجدورات	درجه آزادی	مجموع مجدورات	منبع تغییرات	میانگین	سطح
۰/۹۲۰	۰/۲۸۵	۹/۷۸	۵	۴۸/۹۰	بین گروهی	۲۴/۰۳	زیر دیپلم
						۲۳/۷۸	دیپلم
						۲۵/۲۵	فوق دیپلم
						۲۴/۱۰	لیسانس
						۲۶/۴۰	فوق لیسانس
						۲۵/۲۵	دکتری

همان طوری که در جدول ۸ ارائه شده است بین نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از لحاظ خشم در زمینه ناکامی تفاوت معنی داری مشاهده نمی شود ($p=0/920$ و $F=0/285$)، بنابراین فرضیه ۳ تأیید نمی گردد. به عبارت دیگر، بین سطح تحصیلات پدر نوجوانان دختر دانش آموز و خشم در زمینه ناکامی رابطه وجود ندارد. یعنی، نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از خشم در زمینه ناکامی تقریباً یکسانی برخوردارند. فرضیه ۳: سطح تحصیلات پدر بر خشم در زمینه پر خاشگری بدنی نوجوانان دختر دانش آموز تأثیر دارد.

جدول ۹: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین خشم در زمینه پر خاشگری بدنی

نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف

سطح معنی داری	F	میانگین مجدورات	درجه آزادی	مجموع مجدورات	منبع تغییرات	میانگین	سطح
۰/۹۱۸	۰/۲۸۹	۱۰/۰۲	۵	۵۰/۱۰	بین گروهی	۲۴/۸۸	زیر دیپلم
						۲۴/۰۸	دیپلم
						۲۵/۵۰	فوق دیپلم
						۲۳/۸۰	لیسانس
						۲۳/۸۰	فوق لیسانس
						۲۶/۷۵	دکتری

همان طوری که در جدول ۹ مشاهده می شود بین نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از لحاظ خشم در زمینه پرخاشگری بدنی تفاوت معنی داری مشاهده نمی شود ($F = 0.289$ و $p = 0.918$)، بنابراین فرضیه ۳ تأیید نمی گردد. به عبارت دیگر، بین سطح تحصیلات پدر نوجوانان دختر دانش آموز و خشم در زمینه پرخاشگری بدنی رابطه وجود ندارد. یعنی، نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از خشم در زمینه پرخاشگری بدنی تقریباً یکسانی برخوردارند.

فرضیه ۳: سطح تحصیلات پدر بر خشم در زمینه روابط با همسالان نوجوانان دختر دانش آموز تأثیر دارد.

جدول ۱۰: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین خشم در زمینه روابط با همسالان نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات	تایید	میانگین	سطح
۰/۵۳۱	۰/۸۳۱	۲۳/۷۳	۵	۱۱۸/۶۵	بین گروهی	خشم در زمینه روابط با همسالان	۲۳/۹۷	زیر دیپلم
							۲۱/۷۳	دیپلم
							۲۲/۴۲	فوق دیپلم
							۲۴/۰۰	لیسانس
							۲۴/۴۰	فوق لیسانس
							۲۱/۷۵	دکتری

همان طوری که در جدول ۴-۱۰ نشان داده شده است بین نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از لحاظ خشم در زمینه روابط با همسالان تفاوت معنی داری مشاهده نمی شود ($F = 0.831$ و $p = 0.531$)، بنابراین فرضیه ۱-۳ تأیید نمی گردد. به عبارت دیگر، بین سطح تحصیلات پدر نوجوانان دختر دانش آموز و خشم در زمینه روابط با همسالان رابطه وجود ندارد. یعنی، نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از خشم در زمینه روابط با همسالان تقریباً یکسانی برخوردارند.

فرضیه ۳: سطح تحصیلات پدر بر خشم در زمینه روابط با مراجع قدرت نوجوانان دختر دانش آموز تأثیر دارد.

جدول ۱۱: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین خشم در زمینه روابط با مراجع قدرت نوجوانان

دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات	متغیر	میانگین	سطح
۰/۹۵۹	۰/۲۰۶	۷/۲۳	۵	۳۶/۱۶	بین گروهی	خشم در زمینه روابط با مراجع قدرت بدنی	۲۶/۴۷	زیر دیپلم
							۲۵/۷۳	دیپلم
							۲۵/۵۸	فوق دیپلم
							۲۶/۷۰	لیسانس
							۲۶/۸۰	فوق لیسانس
							۲۸/۲۵	دکتری

همان طوری که در جدول ۱۱ ملاحظه می شود بین نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از لحاظ خشم در زمینه روابط با مراجع قدرت تفاوت معنی داری مشاهده نمی شود ($p = 0/959$ و $F = 0/206$)، بنابراین فرضیه ۳ تأیید نمی گردد. به عبارت دیگر، بین سطح تحصیلات پدر نوجوانان دختر دانش آموز و خشم در زمینه روابط با مراجع قدرت رابطه وجود ندارد. یعنی، نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از خشم در زمینه روابط با مراجع قدرت تقریباً یکسانی برخوردارند.

(ج) یافته های جانبی:

محقق در ضمن بررسی یافته های مربوط به فرضیه ها، به مقایسه آزمودنی ها از لحاظ برخی متغیرها پرداخته که شرح آن در ذیل آمده است.

جدول ۱۲: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین خودپنداره (منفی) نوجوانان دختر دانش آموز سنین مختلف

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات	متغیر	میانگین	سطح
۰/۶۲۸	۰/۵۸۲	۱۳/۴۱	۳	۴۰/۲۲	بین گروهی	خودپنداره (منفی)	۱۱/۶۷	۱۴
							۱۰/۹۸	۱۵
							۱۰/۰۰	۱۶
							۱۰/۳۹	۱۷

همان طوری که در جدول ۱۲ م مشاهده می شود بین نوجوانان دختر دانش آموز سنین مختلف از لحاظ خودپنداره (منفی) تفاوت معنی داری مشاهده نمی شود ($p = 0/628$ و $F = 0/582$). به عبارت دیگر، نوجوانان دختر دانش آموز سنین مختلف از خودپنداره (منفی) تقریباً یکسانی برخوردارند.

جدول ۱۳: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین اضطراب نوجوانان دختر دانش آموز سنین مختلف

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات	η^2	میانگین	سطح
0/819	0/309	181/79	3	545/37	بین گروهی	$\frac{1}{3}$	89/04	14
							84/73	15
							79/61	16
							90/57	17

همان طوری که در جدول ۱۳ نشان داده شده است بین نوجوانان دختر دانش آموز سنین مختلف از لحاظ اضطراب تفاوت معنی داری م مشاهده نمی شود ($p = 0/819$ و $F = 0/309$). به عبارت دیگر، نوجوانان دختر دانش آموز سنین مختلف از اضطراب تقریباً یکسانی برخوردارند.

جدول ۱۴: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین خشم نوجوانان دختر دانش آموز سنین مختلف

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات	η^2	میانگین	سطح
0/104	2/11	724/56	3	2173/68	بین گروهی	$\frac{1}{3}$	95/16	14
							93/64	15
							104/89	16
							99/00	17

همان طوری که در جدول ۱۴ ملاحظه می شود بین نوجوانان دختر دانش آموز سنین مختلف از لحاظ خشم تفاوت معنی داری مشاهده نمی شود ($p = 0/104$ و $F = 2/11$). به عبارت دیگر، نوجوانان دختر دانش آموز سنین مختلف از خشم تقریباً یکسانی برخوردارند.

جدول ۱۵: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین خودپنداره (منفی) نوجوانان دختر دانش آموز

پایه‌های تحصیلی مختلف

سطح معنی داری	F	میانگین مجدورات	درجه آزادی	مجموع مجدورات	منبع تغییرات	پدیده	میانگین	سطح
۰/۱۷۲	۱/۷۹	۴۰/۱۲	۲	۸۰/۲۴	بین گروهی	خودپنداره (منفی)	۱۱/۷۴	پایه اول
							۹/۸۵	پایه دوم
							۱۰/۲۲	پایه سوم

همان طوری که در جدول ۱۵ م. مشاهده می شود بین نوجوانان دختر دانش آموز پایه‌های تحصیلی مختلف از لحاظ خودپنداره (منفی) تفاوت معنی داری م. مشاهده نمی شود ($p = 0/172$ و $F = 1/79$). به عبارت دیگر، نوجوانان دختر دانش آموز پایه‌های تحصیلی مختلف از خودپنداره (منفی) تقریباً یکسانی برخوردارند.

جدول ۱۶: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین اضطراب نوجوانان

دختر دانش آموز پایه‌های تحصیلی مختلف

سطح معنی داری	F	میانگین مجدورات	درجه آزادی	مجموع مجدورات	منبع تغییرات	پدیده	میانگین	سطح
۰/۸۵۱	۰/۱۶۱	۹۴/۲۷	۲	۱۸۸/۵۵	بین گروهی	اضطراب	۸۶/۵۳	پایه اول
							۸۹/۳۰	پایه دوم
							۸۹/۲۵	پایه سوم

همان طوری که در جدول ۱۶ نشان داده شده است بین نوجوانان دختر دانش آموز پایه‌های تحصیلی مختلف از لحاظ اضطراب تفاوت معنی دار مشاهده نمی شود ($p = 0/851$ و $F = 0/161$). به عبارت دیگر، نوجوانان دختر پایه‌های تحصیلی مختلف از اضطراب تقریباً یکسانی برخوردارند.

جدول ۱۷: نتایج تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه میانگین خشم نوجوانان دختر دانش آموز پایه های تحصیلی مختلف

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات	ف	میانگین	سطح
۰/۷۴۴	۰/۲۹۷	۱۰۶/۸۴	۲	۲۱۳/۶۸	بین گروهی	۱	۹۶/۶۰	پایه اول
							۹۸/۴۱	پایه دوم
							۱۰۰/۶۹	پایه سوم

همان طوری که در جدول ۱۷ ملاحظه می شود بین نوجوانان دختر دانش آموز پایه های تحصیلی مختلف از لحاظ خشم تفاوت معنی داری مشاهده نمی شود ($F=0/297$ و $p=0/744$). به عبارت دیگر، نوجوانان دختر دانش آموز پایه های تحصیلی مختلف از خشم تقریباً یکسانی برخوردارند.

جدول ۱۸: ضرایب همبستگی ساده بین خودپنداره (منفی) و اضطراب نوجوانان دختر

متغیر ملاک	شاخص آماری	ضریب همبستگی	سطح معنی داری (p)	تعداد نمونه (n)
خودپنداره	اضطراب	۰/۳۵	۰/۰۰۰۱	۱۰۰
	پنهان	۰/۳۲	۰/۰۰۱	
	آشکار	۰/۳۴	۰/۰۰۰۱	

همان طوری که در جدول ۱۸ ارائه شده است بین خودپنداره (منفی) و اضطراب نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی داری وجود دارد ($r=0/35$ و $p=0/0001$). به عبارت دیگر، با افزایش خودپنداره (منفی) نوجوانان دختر، اضطراب آنان افزایش یافته است. همچنین بین خودپنداره (منفی) و اضطراب پنهان و آشکار نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی داری وجود دارد.

جدول ۱۹: ضرایب همبستگی ساده بین خودپنداره (منفی) و خشم نوجوانان دختر

متغیر ملاک	شاخص آماری	ضریب همبستگی	سطح معنی داری (p)	تعداد نمونه (n)
خودپنداره	خشم	۰/۲۰	۰/۰۵۰	۱۰۰
	خشم در زمینه ناکامی	۰/۱۷	۰/۰۸۸	
	خشم در زمینه پرخاشگری بدنی	۰/۰۵	۰/۶۱۴	
	خشم در زمینه روابط با همسالان	۰/۱۵	۰/۱۴۲	
	خشم در زمینه روابط با مراجع	۰/۲۸	۰/۰۰۵	

همان طوری که در جدول ۱۹ مشاهده می شود بین خودپنداره (منفی) و خشم نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی داری وجود دارد ($r=0/20$ و $p=0/050$). به عبارت دیگر، هر چه خودپنداره (منفی) نوجوانان دختر افزایش می یابد به همان اندازه

خشم آنان افزایش پیدا می‌کند. همچنین بین خودپنداره (منفی) و خشم در زمینه روابط با مراجع قدرت نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد. بین خودپنداره (منفی) و خشم در زمینه‌های ناکامی، پرخاشگری بدنی و روابط با همسالان نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری مشاهده نمی‌شود.

جدول ۲۰: ضرایب همبستگی ساده بین اضطراب و خشم نوجوانان دختر

تعداد نمونه (n)	سطح معنی‌داری (p)	ضریب همبستگی (r)	شاخص آماری	متغیر پیش بین	متغیر ملاک
۱۰۰	۰/۰۰۳	۰/۲۹	خشم	اضطراب	
	۰/۰۸۱	۰/۱۷	خشم در زمینه ناکامی		
	۰/۳۷۷	۰/۰۸	خشم در زمینه پرخاشگری بدنی		
	۰/۰۰۰۱	۰/۳۷	خشم در زمینه روابط با همسالان		
	۰/۰۰۰۱	۰/۳۶	خشم در زمینه روابط با مراجع		

همان‌طوری که در جدول ۲۰ ملاحظه می‌شود بین اضطراب و خشم نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد ($p=0/003$ و $r=0/29$). به عبارت دیگر، با افزایش اضطراب نوجوانان دختر، خشم آنان نیز افزایش یافته است. همچنین بین اضطراب و خشم در زمینه‌های روابط با همسالان و روابط با مراجع قدرت نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد. بین اضطراب و خشم در زمینه‌های ناکامی، پرخاشگری بدنی نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری مشاهده نمی‌شود.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر در رابطه با تحصیلات و خودپنداره، با یافته های پژوهشگرانی چون روحانی (۱۳۵۹)، گو آن (۱۹۶۰)، شاو (۱۹۶۹)، مولر (۱۹۹۴)، مک فارلین و پلاسکوویچ (۱۹۸۹) و خیر (۱۳۶۷) هماهنگ است.

در تحقیقی دیگر پژوهشی در رابطه با بررسی رابطه خودپنداره تحصیلی و اضطراب امتحان در دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ صورت گرفت. روش این پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه ی این پژوهش، کلیه ی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ می باشد که با نمونه گیری سهمیه ای و طبقه ای نسبی نمونه ای به حجم ۳۰۸ نفر از دانشجویان تحصیلات تکمیلی از کلیه ی دانشکده های دانشگاه فردوسی مشهد انتخاب شد. آزمودنی ها به پرسشنامه ی خودپنداره بک و استیر و مقیاس اضطراب امتحان ابوالقاسمی و همکاران پاسخ دادند. نتایج نشان داد که بین خودپنداره تحصیلی و اضطراب امتحان دانشجویان همبستگی منفی و معنی داری وجود دارد. همچنین نشان داد که بین ۲ گروه از دانشجویان دختر و پسر تفاوت آماری معنی داری در خودپنداره تحصیلی و اضطراب امتحان وجود ندارد. با توجه به یافته های پژوهش ادراک و باور افراد نسبت به خود و توانمندی هایشان، نقش بسزایی در رشد، پیشرفت و عملکرد افراد در تمامی عرصه های اجتماعی و تحصیلی دارد. همان طوری که در جدول ۴ آمده بین نوجوانان دختر دانش آموز دارای سطح تحصیلات مختلف از لحاظ اضطراب تفاوت معنی داری وجود ندارد ($p = 0/875$ و $F = -0/359$)، بنابراین فرضیه دوم تأیید نمی گردد. به عبارت دیگر، بین سطح تحصیلات پدر نوجوانان دختر دانش آموز و خودپنداره (منفی) رابطه وجود ندارد. یعنی، نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از اضطراب تقریباً یکسانی برخوردارند. و همچنین با توجه به جدول ۵ و جدول ۶ می توان گفت که بین نوجوانان دختر دانش آموز با سطح تحصیلات مختلف از لحاظ اضطراب پنهان ($p = 0/909$ و $F = -0/305$) $p = 0/802$ و $F = -0/802$ به عبارت دیگر، بین سطح تحصیلات پدر نوجوانان دختر دانش آموز و اضطراب پنهان رابطه وجود ندارد. یعنی، نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از اضطراب پنهان تقریباً یکسانی برخوردارند. اضطراب به منزله ی بخشی از زندگی هر انسان در همه ی افراد در حدی اعتدال آمیز وجود دارد. فقدان اضطراب ممکن است ما را با مشکلات قابل ملاحظه ای مواجه کند. اضطراب است که باعث می شود ما در جاده ی لغزنده با احتیاط رانندگی کنیم و به این طریق زندگی سالم تری خواهیم داشت. اضطراب تا آن جایی که همگی به اندازه خود درباره ی آن می دانیم، تجربه ای بسیار ناخوشایند است که اگر بتوانیم سعی بر اجتناب از آن داریم. توصیف این حالت ناخوشایند و غیر مطبوع دشوار است. ولی می توان گفت که این احساس دارای ۲ مؤلفه است: چیزی که در مغز و شعورمان درباره ی خودمان حس می کنیم و چیزی که در جسم خودمان می بینیم. پیشرفت تکنولوژی و صنعت فرصت انطباق و سازگاری را به انسان نمی دهد. در نتیجه شکاف بزرگی بین سازگاری بشر و پیشرفت صنعتی بوجود می آید که نهایتاً به احساس تنش و اضطراب تبدیل می شود.

پژوهشی تحت عنوان بررسی تأثیر اضطراب بر افت تحصیلی دانش آموز دوره ی متوسطه شهرستان مریوان در سال تحصیلی ۸۶-۸۷ انجام گرفت. روش این پژوهش از نوع توصیفی بود. نمونه ی مورد مطالعه شامل ۹۰ نفر از دانش آموزان دختر و پسر شهرستان مریوان که به روش تصادفی ۴۵ نفر دختر و ۴۵ نفر پسر به عنوان نمونه انتخاب شدند. نتایج نشان داد بین

معدل جنسیت و تحصیلات والدین با اضطراب امتحان دانش آموزان رابطه معنی داری در سطح ۰.۵٪ درصد بدست آمده است و همچنین بین سن دانش آموزان و اضطراب امتحان رابطه معناداری وجود ندارد. به این معنا که دانش آموزان با سنین مختلف اضطراب یکسانی دارند. بین معدل و اضطراب ارتباط معنی داری وجود دارد. به این معنا که دانش آموزان با معدل ۱۹/۲۵ کمترین اضطراب را دارند. نتایج نشان داد بین جنسیت و اضطراب رابطه معناداری وجود دارد یعنی میانگین اضطراب دختران بیشتر از پسران است و همچنین نتایج نشان داد بین اضطراب و میزان تحصیلات والدین ارتباط معناداری وجود دارد یعنی دانش آموزانی که دارای والدین تحصیل کرده هستند میزان اضطراب کمتر است.

باتوجه به مطالب گفته شده فرضیه ی دوم در رابطه با سطح تحصیلات پدر بر اضطراب نوجوانان دختر دانش آموز با پژوهش بالا از این نظر هماهنگ و همسو است که هر دو تحقیق، دانش آموزان دختر شهرستان را انتخاب کرده و در رابطه با اضطراب و میزان تحصیلات پژوهشی انجام داده اند و نتیجه ای که از هر دو پژوهش استنباط می شود به این گونه است که نوجوانان دختر دانش آموز با سطح تحصیلات مختلف از اضطراب تقریباً یکسانی برخوردارند. ولی باتوجه به همین مطالب فرضیه ی دوم رد می شود زیرا پژوهش فوق نشان می دهد که بین اضطراب و میزان تحصیلات والدین ارتباط معنی داری وجود دارد در حالی که فرضیه ی دوم عکس این مطلب را اثبات می کند.

به همین ترتیب که در جدول ۷ نشان داده شده بین نوجوانان دختر دانش آموز با سطح تحصیلات مختلف از لحاظ خشم تفاوت معنی داری مشاهده نمی شود ($p = 0/941$ و $F = 0/246$)، بنابراین فرضیه سوم تأیید نمی گردد. به عبارت دیگر، بین سطح تحصیلات پدر نوجوانان دختر دانش آموز و خشم رابطه وجود ندارد. یعنی، نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از خشم تقریباً یکسانی برخوردارند.

نتایج بدست آمده از جدول ۸ تا ۱۱ نشان می دهد بین نوجوانان دختر دانش آموز دارای با سطح تحصیلات مختلف از لحاظ خشم در زمینه ی ناکامی ($p = 0/920$ و $F = 0/285$)، پرخاشگری بدنی ($p = 0/918$ و $F = 0/289$)، روابط همسالان ($p = 0/531$ و $F = 0/831$)، روابط مرجع قدرت تفاوت معنی داری مشاهده نشد.

انسان در برخوردهای خود، رفتارهای پرخاشگریانه ای نشان می دهد، در صورتی که این گونه رفتارها تحت کنترل قرار گیرند حرکت رشد طبیعی، مطلوب می شود منجر به شدن یا نشدن پرخاشگری به خشونت، با مقاومت یا تحریک در برابر آن وابسته است در واقع تنها یک دلیل برای وقوع پرخاشگری وجود نداشته و نمی توان مدعی شد که تمام انسانها خردمندانه پرخاشگری را حل و فصل می کنند. گاهی کودکان به خشونت می گرایند زیرا والدین شان عشق و محبت کافی به آن ها نداشته اند. پرخاشگری در دوره بلوغ و جوانی جلوه های مشهودتر و مسئله سازتری را نشان می دهد. چون پرخاشگری انگیزه ای است که بر اثر محیط یا تغییرات بیوشیمی که در بدن فرد بوجود می آید، رخ می دهد. شایع ترین و بیشترین پرخاشگری میزان پرخاشگری در دوره ی نوجوانی و جوانی بوجود می آید که ممکن است از طریق کلامی و فیزیکی به آزار دیگران، تخریب، صدمه زدن به اشیاء یا اشخاص و مانند آن ها نمودهای خود را نشان دهد.

پژوهشی تحت عنوان ارتباط پرخاشگری والدین با معدل آخر سال تحصیلی دانش آموزان مقطع ابتدایی انجام شد. این پژوهش از نوع توصیفی /تحلیلی بوده و نمونه مورد مطالعه شامل ۲۷۵ دانش آموز سال چهارم ابتدایی دختر و پسر شهرستان به عنوان نمونه انتخاب شدند. این پژوهش از نظر معدل آخرین سال تحصیلی، پرخاشگری والدین و ویژگی دموگرافیک

آن‌ها بوسیله‌ی پرسشنامه مورد مطالعه قرار گرفتند. یافته‌ها نشان می‌دهد پرخاشگری مادران رابطه‌ی معکوس با معدل دانش‌آموزان ($P=0/01$ و $r=-0/20$)، تعداد فرزند ($P=0/01$ و $r=0/19$) و میزان تحصیلات مادر ($P=0/05$ و $r=0/17$) داشت. همچنین پرخاشگری پدران رابطه‌ی معناداری با معدل دانش‌آموزان نشان نداد ولی این رابطه (رابطه پرخاشگری پدران) با تعداد فرزندان، رتبه تولد فرزند، شغل و میزان تحصیلات پدر معنادار بود. ۴۲٪ وضعیت تحصیلات فرزندان براساس پرخاشگری والدین و ویژگی‌های دموگرافیک آن‌ها قابل پیش‌بینی بود.

باتوجه به مطالب گفته شده فرضیه‌ی سوم در رابطه با سطح تحصیلات پدر بر خشم نوجوانان دختر دانش‌آموز با پژوهش بالا هماهنگ نیست و فرضیه‌ی سوم تأیید نمی‌گردد به این دلیل که پژوهش فوق نشان می‌دهد که بین پرخاشگری و میزان تحصیلات پدر رابطه وجود دارد ولی فرضیه سوم عکس این مطلب را اثبات می‌کند.

پژوهش حاضر که در رابطه با بررسی سطح تحصیلات بر خودپنداره، اضطراب و پرخاشگری نوجوانان دختر سنین ۱۸ - ۱۲ سال شهرستان اهواز در سال تحصیلی ۹۳-۹۲، علاوه بر یافته‌های مربوط به فرضیه، نتایج دیگری را نیز بدست آورده: نتایج بدست آمده در جدول ۱۸ نشان می‌دهد بین خودپنداره (منفی) و اضطراب نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد ($p=0/0001$ و $r=0/35$). به عبارت دیگر، با افزایش خودپنداره (منفی) نوجوانان دختر، اضطراب آنان افزایش یافته است. همچنین بین خودپنداره (منفی) و اضطراب پنهان و آشکار نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد. از جدول ۱۹ می‌توان چنین استنباط کرد که بین خودپنداره (منفی) و خشم نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد ($p=0/050$ و $r=0/20$). به عبارت دیگر، هر چه خودپنداره (منفی) نوجوانان دختر افزایش می‌یابد به همان اندازه خشم آنان افزایش پیدا می‌کند. همچنین بین خودپنداره (منفی) و خشم در زمینه روابط با مراجع قدرت نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد. بین خودپنداره (منفی) و خشم در زمینه‌های ناکامی، پرخاشگری بدنی و روابط با همسالان نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری مشاهده نمی‌شود.

و بنابراین نتایج بدست آمده از جدول ۲۰ ملاحظه می‌شود بین اضطراب و خشم نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد ($p=0/003$ و $r=0/29$). به عبارت دیگر، با افزایش اضطراب نوجوانان دختر، خشم آنان نیز افزایش یافته است. همچنین بین اضطراب و خشم در زمینه‌های روابط با همسالان و روابط با مراجع قدرت نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد. بین اضطراب و خشم در زمینه‌های ناکامی، پرخاشگری بدنی نوجوانان دختر رابطه مثبت معنی‌داری مشاهده نمی‌شود.

منابع

۱. چنانی، فاطمه؛ محمدی، فرخنده؛ علی دخت، درسا؛ اکبری، مریم. «بررسی تاثیر سطح سواد والدین بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان»، مطالعات روان شناسی و علوم تربیتی، بهار ۱۴۰۰، دوره ۷، شماره ۱.
۲. هالت، (۱۳۸۷)، زمینه یا شکست تحصیلی، ترجمه دکتر مهشید فروغان، انتشارات قطره، چاپ سوم.
۳. آزاد فلاح، پرویز (۱۳۷۲)، کودکان پر خاشگر، مجله‌ی پیوند، فروردین و اردیبهشت (۱۳۷۲).
۴. آزاد، حسین (۱۳۷۷)، آسیب شناسی روانی، تهران، انتشارات پیام نور.
۵. آزاد، حسین آسیب شناسی روانی، انتشارات بعثت (۱۳۷۲).
۶. آذربایجانی، مسعود، عباسی، سالاری فر، کاویانی، موسوی اصل، روانشناسی اجتماعی با نگرش به منابع اسلامی، چاپ سوم، بهار (۱۳۸۷).
۷. آرمش، فاطمه (۱۳۹۱)، بررسی رابطه‌ی هوش هیجانی و اضطراب امتحان در نوجوانان دختر شهرستان بهبهان، اخذ درجه‌ی کارشناسی روان شناسی عمومی.
۸. آزاد، حسین (۱۳۷۴)، سبب شناسی روانی، چاپ دوم، انتشارات بعثت.
۹. آزاد، حسین (۱۳۷۳)، آسیب شناسی روانی، انتشارات بعثت.
۱۰. اکبری، دکتر ابوالقاسم (۱۳۸۷)، مشکلات نوجوانی و جوانی، تهران، انتشارات رشد و توسعه چاپ چهاردهم.
۱۱. امامی، محمدجعفر (۱۳۶۷)، بهترین راه غلبه بر نگرانی‌ها و ناامیدی‌ها، انتشارات نسل جوان.
۱۲. احمدوند، محمدعلی (۱۳۸۲)، بهداشت روانی، تهران، انتشارات دانشگاه پیام نور.
۱۳. اکبرزاده، محمد (۱۳۹۰)، بررسی تطبیقی عوامل مؤثر بر پر خاشگری و احساس تنهایی کودکان و نوجوانان شهرستان بهبهان، دانشگاه پیام نور.
۱۴. ارفع بلوچی، فاطمه - غفاری، ابوالفضل (۱۳۸۹)، بررسی رابطه خودپنداره تحصیلی و اضطراب امتحان در دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد در سال تحصیلی ۹۰-۸۹، گروه علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد.
۱۵. اسپادگ، برنارد (۱۳۷۲)، چکیده‌ای از روانشناسی تربیتی کاربردی - تهران، انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
۱۶. برنر، دیوید (۱۳۷۱)، از حال بد به حال خوب، ترجمه‌ی قرچه داغی، مهدی، انتشارات آرین کار و
۱۷. براهنی، محمد تقی (۱۳۴۲)، شناخت خویشتن، تهران، انتشارات بهشتی.
۱۸. بایمانی، سوسن (۱۳۷۸)، بررسی رابطه وضعیت اقتصادی و خودپنداره معلمان زن آموزش و پرورش منطقه‌ی رامهرمز، پایان نامه کارشناس راهنمایی و مشاوره دانشگاه آزاد اسلامی واحد بهبهان.
۱۹. بیابانگرد، اسمائیل (۱۳۷۲)، روش‌های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان، انتشارات انجمن اولیا و مربیان جمهوری اسلامی ایران.
۲۰. بیابانگرد، اسمائیل (۱۳۸۰)، روش‌های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان، انتشارات انجمن اولیا و مربیان.

۲۱. بهرامی، علی و راسترو، امیر (۱۳۷۲)، روانشناسی ترس، چاپ اول، انتشارات راهنما.
۲۲. پهلوانی، فرشته و آقایی، نسرین (۱۳۸۰)، بررسی رابطه‌ی خودپنداره و اضطراب مدرسه دانش آموزان دختر اول راهنمایی شهرستان بهبهان، دانشگاه آزاد، اخذ درجه کارشناسی مشاوره و راهنمایی.
۲۳. پروین، لارنس ای (۱۳۷۷)، نظریه‌های شخصیت (نظریه و تحقیق) ترجمه‌ی پروین کدیو و همکاران، جلد اول - دوم، انتشارات رسا.
۲۴. پولادی ری، علی و گلستانه سید موسی (۱۳۸۶)، روانشناسی شوخ طبعی - تهران نسل نو اندیش.
۲۵. پاکیزه، علی - جمالی، فرشته - رضایی، مریم - اصلی آزاد، مسلم (۱۳۹۱)، بررسی رابطه سطح اضطراب، پرخاشگری و هیجان پذیری دختران با سطح تنش در مادران شهرستان برازجان.
۲۶. پوپ، الیس و مک‌هال، سوزان و کرای هد، ادوارد (۱۳۷۳)، افزایش احترام به خود در کودکان و نوجوانان، ترجمه‌ی پریسا تجلی، تهران، انتشارات رشد.
۲۷. ۲۵- جواهر ساز (۱۳۷۹)، شناخت طبیعت انسان از دیدگاه روانشناسی، تهران، انتشارات رشد.
۲۸. جنا آبادی، حسین (۱۳۸۹)، مقایسه‌ی پرخاشگری، اضطراب و افسردگی نوجوانان دبیرستانی ۱۹-۱۴ سال شهر سراوان.
۲۹. چراغ چشم، عباس (۱۳۸۵)، سیر و کمال پیامبر اعظم، قم، انتشارات تعلیم و تربیت اسلامی.
۳۰. حیدری، صابر (۱۳۹۰) بررسی رابطه‌ی اضطراب اجتماعی با رضایت شغلی مرد شاغل دهدشت، پایان نامه‌ی کارشناسی رشته‌ی روانشناسی، بهبهان.
۳۱. حاجتی، محمدباقر (۱۳۵۸)، اسلام و تعلیم و تربیت، قم، انتشارات فرهنگ اسلامی.
۳۲. خدایاری، محمد (۱۳۷۷)، مسائل نوجوانان و جوانان، انجمن اولیاء و مربیان.
۳۳. رحمانیان، زاهده - میرزائیان، بهرام - حسن زاده، رمضان (۱۳۸۹)، رابطه‌ی اضطراب اجتماعی با خودپنداره در دانش آموزان دختر پایه‌ی پنجم شهرستان جهرم، درجه‌ی اخذ کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی.
۳۴. رضایی، مظاهر (۱۳۸۳)، پیام مشاور، چاپ سوم.
۳۵. رهبر، محمدتقی - رحیمیان، محمدحسن (۱۳۷۷)، اخلاق و تربیت اسلامی، قم، چاپ مهر، نوبت سیزدهم.
۳۶. رضازاده، حمیدرضا (۱۳۷۶)، درآمدی بر روانشناسی خود، انتشارات شرکت تعاونی تولیدی، چاپ گناباد.
۳۷. ساعت چی، محمود (۱۳۷۱)، سلامت روان گنجینه‌ی ناشناخته، سازمان مجله‌ی تدبیر شماره‌ی بیست و یک.
۳۸. سیف نراقی، مریم - نادری، عزت‌الله (۱۳۷۰)، اختلاف رفتاری کودکان، چاپ اول.
۳۹. ستوده، هدایت‌الله (۱۳۷۸)، روانشناسی اجتماعی، انتشارات آوای نور، چاپ چهارم.
۴۰. ستوده، هدایت‌الله (۱۳۷۴)، درآمدی بر روانشناسی اجتماعی، انتشارات آوای نور.
۴۱. ستوده، هدایت‌الله (۱۳۷۶)، روانشناسی اجتماعی، انتشارات آوای نور، چاپ سوم.
۴۲. سلطانی، مهدی (۱۳۸۸)، نقش پدر در تربیت فرزندان، مجتمع آموزش عالی پیامبر اعظم (ص)، مرکز تربیت معلم علامه طباطبایی.

۴۳. سیرز، ویلیام (۱۳۸۲)، نقش پدر در مراقبت و تربیت کودک، ترجمه ی شرف الدین شریفی، تهران، قم، انتشارات صابرین.
۴۴. شعاری نژاد، علی اکبر (۱۳۸۷)، روانشناسی رشد (۲)، تهران، دانشگاه پیام نور، چاپ اول.
۴۵. شرفی، محمدرضا (۱۳۷۶)، مشکلات تربیتی را چگونه حل کنیم، انتشارات تذکیه.
۴۶. شکوهی، غلامحسین (۱۳۸۵)، مبانی و اصول آموزش و پرورش، مشهد، انتشارات قدس رضوی.
۴۷. شریعتمداری، علی (۱۳۷۸)، روانشناسی تربیتی، انتشارات امیرکبیر، چاپ دوازدهم.
۴۸. شکاری، عباس (۱۳۸۶)، مسائل آموزش و پرورش و راهکارهای آن، نشر عابد، تهران، چاپ اول.
۴۹. شاملو، سعید (۱۳۶۸)، (مکتب و نظریه ها در روانشناسی شخصیت)، بهداشت روانی، تهران، انتشارات رشد، چاپ دوم.
۵۰. شاملو، سعید (۱۳۷۰)، بهداشت روانی، تهران، انتشارات رشد، چاپ چهاردهم.
۵۱. شولتز، دوان (۱۳۷۹)، روانشناسی کمال، ترجمه ی گیتی خوش دل، چاپ آلمان.
۵۲. شولتز، دوان - شولتز سیدنی آلن (۱۳۷۷)، نظریه های شخصیت، مترجم یحیی سید محمدی، تهران نشر هما.
۵۳. شولتز، دوان (۱۳۸۱)، نظریه های شخصیت، ترجمه ی کریمی و همکاران، تهران، نشر ارسباران.
۵۴. ضوابطی، مهدی (۱۳۶۵)، مشکل شناسی نوجوانان و جوانان، انتشارات نثر فرد.
۵۵. فرجاد، محمدحسین (۱۳۷۷)، روبه رو شدن با مشکلات و اختلال روانی رفتاری در خانواده (افسردگی، اضطراب، پرخاشگری، وسواس)، تهران، دفتر تحقیقات و انتشارات بدر، چاپ دوم.
۵۶. فرقانی، شهلا (۱۳۷۲)، شناخت مشکلات رفتاری در کودکان و نوجوانان، وزارت آموزش و پرورش
۵۷. فرجی، ذبیح الله (۱۳۷۱)، انگیزش و هیجان، انتشارات خردمند
۵۸. قنواتی، راضیه (۱۳۸۰)، بررسی رابطه خودپنداره با عملکرد تحصیلی در دانش آموزان دختر مقطع متوسطه سردشت زیدون در سال تحصیلی ۸۱-۸۰، دانشگاه آزاد، کارشناسی رشته راهنمایی و مشاوره.
۵۹. قاضی، قاسم (۱۳۷۳)، آموزش و پرورش پیش دبستانی و دبستانی، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی.
۶۰. قربان علی زاده، حمید (۱۳۷۹)، بلوغ و بحران هویت، تهران، انتشارات اقاوی، چاپ اول.
۶۱. قائمی، علی (۱۳۷۲)، خانواده و دشواری های گفتار در کودکان، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران، چاپ پنجم.
- a. قائمی، علی (۱۳۷۵)، ترس و اضطراب امتحان کودکان، انتشارات رشد.
۶۲. کرمانی مقیم، حسین (۱۳۸۷)، بررسی سطح سواد والدین بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان.
۶۳. کریمی، عبدالعظیم (۱۳۷۸)، هزار و یک نکته نهضت در تربیت فرزندان، فصل نامه آینه شماره ۳ و ۲، معاونت پرورشی کارشناسی مشاوره، سازمان آموزش و پرورش شهرستان های استان تهران.
۶۴. کریمی، یوسف (۱۳۷۳)، روانشناسی اجتماعی، انتشارات ارسباران.
۶۵. کریمی، یوسف (۱۳۸۰)، روانشناسی اجتماعی، انتشارات ارسباران، چاپ نهم.

۶۶. کاهنی، سیما - حسین آبادی، محسن - سعادت جو، سید علی رضا (۱۳۹۱)، بررسی اضطراب، افسردگی، پرخاشگری و بزهکاری نوجوانان ۱۹-۱۲ سال در خانواده‌های گسسته و پیوسته در شهر بیرجند.
۶۷. گنجی، حمزه (۱۳۸۰)، روانشناسی عمومی، انتشارات ساوالان.
۶۸. محمدی پرور، راضیه (۱۳۹۰)، بررسی تأثیر اضطراب امتحان بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه پیام نور بهبهان.
۶۹. مازلو، ابراهیم (۱۳۷۵)، انگیزه و شخصیت، مترجم احمد رضوانی، مشهد مقدس آستان قدس رضوی.
۷۰. میلانی فر، بهروز (۱۳۷۴)، بهداشت روانی، تهران، انتشارات قومس، چاپ چهارم.
۷۱. نوایی نژاد، شکوه - کریمی، قاسم (۱۳۷۱)، مقایسه‌ی مشکلات دختران و پسران نوجوان، مجله‌ی تربیت
۷۲. نیک‌چهره، محسن (۱۳۷۵)، ادراک خود از کودکی تا بزرگسالی، چاپ اول، انتشارات بعثت.
۷۳. وهاب زاده، جواد (۱۳۶۶)، مباحث عمده در روانپزشکی، انتشارات انقلاب.
۷۴. واین دایر (۱۳۶۵)، سر رشته زندگی را بدست گیریم: خودسازی - ترجمه‌ی مسعود خلدی، تهران، نشر بوعلی.
۷۵. هالت، جان (۱۳۸۷)، زمینه‌ی شکست تحصیلی، ترجمه‌ی مهشید فروغان، انتشارات قطره، چاپ سوم.
۷۶. هجل، لاری (۱۳۷۹)، نظریه‌های شخصیت و مفروضه‌های اساسی پژوهش و کاربرد، مترجم علی عسکری، ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی.

77. Nelson. W. M., Finch, A. J. (2000). Children's Inventory of Anger (CHIA): Manual. Los Angeles, CA: western Psychological Service.

78. Brammer, L. M & E. L Shosterome. Therapeutic Psychology Second Edition, Engle wood cliffs, New Jersey, Prentice-Hall Inc, (1968).

79. Patterson. C. H. the ories of counseling and Psychotherapy New youls, Harper & Row publisher, (1966).

80. Poppen, W. A & C. L. Thempson. School counseleling Theories and concepts Lincoln, Nebraska.

81. Shertzer, B. & S. C. stone found a Mentals of counseling. Second Edition, BO Stone, Houghton Mifflin Company (1974).

82. KhajeNoori, B., & Dehghani, R. (2016). Adolescents' problems and their relationship with family institution: the case study of parental conflicts and adolescents' mental health. Journal of Sociology of Social Institutions, 3(7), 37-66. [Persian]